

AMELISWEERD VERDIENT MEER

zevende rapport van de Vrienden van Amelisweerd

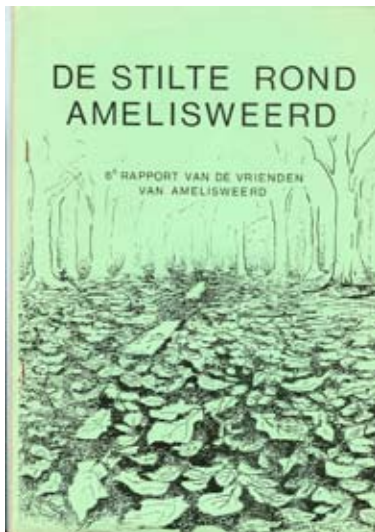

Vrienden van Amelisweerd
Juni 2008

Vooraf

In 1984 verscheen 'De stilte rond Amelisweerd', het zesde rapport van de Vrienden van Amelisweerd. Het rapport was een onderbouwd pleidooi voor afdoende geluidwerende maatregelen langs de A27, op dat moment nog in volle aanleg.

De titel had ook een motto kunnen zijn voor veel jaren die volgden. Zeker, wij voerden in 1987 met succes actie tegen het plan van het Utrechtse college om het bos aan de AMEV te verkopen. En wij bemoeiden ons flink met de discussie over het beheerplan dat in april 1990 werd door de Utrechtse gemeenteraad vastgesteld. Toen de gemeente begin jaren negentig alsnog afstapte van een drastisch plan tot bos- en laanverjonging leek het inderdaad stil te worden rond Amelisweerd - afgezien van die snelweg.....

Het is nu vijfentwintig jaar later. En zie: een nieuw rapport van de Vrienden van Amelisweerd! Want opnieuw is een plan uitgebracht waarvoor veel monumentale bomen dreigen te worden gekapt, namelijk de Visie voor de landgoederen Amelisweerd en Rhijnauwen door het Bureau Klingen Bomen c.s. in opdracht van de gemeentelijke dienst Stadswerken. Deze in juni 2007 aangekondigde Visie is op 9 juni j.l. uitgebracht onder de titel 'Noblesse Oblige'.

De Vrienden van Amelisweerd waren in eerste instantie blij dat er aan zo'n visie werd gewerkt. Vol goede verwachtingen namen wij zitting in de Klankbordgroep. De nu uitgebrachte Visie bevat een aantal zaken waar wij het zonder meer mee eens zijn. Een pleidooi voor een hoger beheerbudget, het principe om het parkeren naar buiten te verplaatsen, aandacht voor de aansluiting met De Uithof. En zowaar, alsnog ingevoegd in het definitieve rapport, een duidelijk pleidooi om echt iets aan die herrie van de A27 te doen.

Aanleiding om zelf met een notitie naar buiten te komen was echter de indruk dat de opzet en uitwerking van de Visie de kwaliteit van de landgoederen in een aantal opzicht schromelijk tekort doen.

1. De doelstellingen op het gebied van het eigenlijke beheer van de parkbossen lijken op het eerste gezicht aardig geformuleerd. De uitwerking echter zal funest zijn voor de ecologische waarde, de cultuurhistorische waarde en de belevingswaarde van het bos. Het voorstel om op korte termijn al te beginnen met de kap van meer dan 100 bomen uit de aanlegtijd van de landgoederen (1780-1810) is onaanvaardbaar. Juist die monumentale bomen vertegen-

woordigen bij uitstek alles wat Amelisweerd zo bijzonder maakt.

2. Deze plannen zijn verder kenmerkend voor een visie op beheer en ontwikkeling van het bos die in een aantal opzichten meer op bosbouw dan op ecologie en natuurbeheer is gestoeld (zie p. 27 van de Visie)
3. Tegen de unanieme wens van de klankbordgroep in, houdt de Visie vast aan de aanleg van een groot parkeerterrein midden in het open landschap bij Rhijnauwen, in het volle zicht van de bezoekers van het theehuis. De goede bedoeling om iets aan de parkeer- en verkeersoverlast te doen leidt hier tot een middel dat erger is dan de kwaal.
4. De Visie kiest voor een spreidingsbeleid van activiteiten en voorzieningen naar delen van de landgoederen waarvoor het onduidelijk is of en waar ook rustige gebieden voor dieren gewaarborgd blijven.

In een aantal opzichten geeft 'Noblesse Oblige' de indruk te gemakzuchtig, te obligaat om te springen met de bijzondere kwaliteiten van het gebied. Oplossingen op het gebied van onder meer bosbeheer en parkeren worden al geformuleerd voordat de problemen werkelijk in hun breedte worden onderkend. De landbouwproblematiek lijkt sterk vanuit de optiek van de gemeente gezien, waarbij we het perspectief vanuit de boeren zelf missen.

Wij pleiten ervoor om een aantal zaken echt beter te onderzoeken en te onderbouwen, tijdig naar alternatieven te kijken en -binnen een opzet waarin de kwaliteit van natuur en landschap wordt gewaarborgd- mee te denken met mensen in het gebied.

Niet voor niets zijn de landgoederen recent op de Rijksmonumentenlijst geplaatst.

Kortom: **Amelisweerd verdient meer!**

Maar er is ook winst. Dankzij deze discussie –en dankzij het vorig jaar verschenen boek 'Amelisweerd en Rhijnauwen'– krijgen de landgoederen aan de Kromme Rijn ineens weer de volle aandacht. De aandacht die zij verdienen! En dankzij de plannen hebben veel Vrienden van Amelisweerd elkaar weer gevonden en nieuwe vrienden gemaakt. Amelisweerd en Rhijnauwen blijven inspireren!

Een van de monumentale beuken uit de oprijlaan. Hier moeten er ruim 100 van gekapt worden volgens de Visie.

Natuurwaarde en cultuurhistorische waarde

Samenvatting

De landgoederen Nieuw- en Oud-Amelisweerd en Rhijnauwen zijn zowel uit oogpunt van cultuurhistorie als uit oogpunt van natuur bijzonder waardevol, en daarmee ook voor de belevingswaarde en de recreatie. Oud-Amelisweerd heeft twee buitengewoon zeldzame 18e eeuwse landgoedparken die tot hoogtepunten van de tuingeshiedenis in ons land behoren. Ze zijn een onvervangbaar erfgoed. In de thans gepresenteerde Visie wordt een grootschalige verjonging van lanen en bomen als noodzakelijk voorgesteld, en worden ook verdere ingrepen in het bos gesuggereerd. In eerste instantie gaat het om circa 100 bomen uit de tijd van aanleg (1780-1810) en bijna evenveel bomen van latere tijd.

Wij wijzen deze noodzaak als onjuist en onacceptabel van de hand. Grootschalige verjonging door kap en aanplant van eenvormige rijen van kleine boompjes leidt onnodig tot groot verlies van natuur- en cultuurwaarden en daarmee ook van de recreatieve aantrekkelijkheid. Een consequente uitvoering van de door de kerngroep gepresenteerde Visie zou een fantastisch landgoederengebied omzetten in een tamelijk doorsnee park. Juist de vele oude en monumentale bomen zijn karakteristiek voor de landgoederen en bepalen mede de hoge belevingswaarde van deze parkbossen. Een verjongingsbeleid is hard nodig maar niet door kap. Geleidelijke verjonging waarborgt de kwaliteit van de landgoederen tot in de verre toekomst. Omdat het er thans sterk op lijkt dat in een aantal opzichten essentiële kennis ontbreekt om een goed beheerplan op te stellen, stellen wij voor dat de gemeente opdracht verstrekt aan deskundige bureaus om eerst een gedegen onderzoek te doen naar de cultuurhistorische waarden en natuurwaarden van de landgoederen, en niet tot overhaaste maatregelen over te gaan.

Inleiding

De landgoederen Nieuw- en Oud-Amelisweerd en Rhijnauwen zijn ontstaan vanuit drie middeleeuwse ridderhofsteden. De huidige landgoederen zijn in aanleg 18e eeuws met latere wijzigingen. Ze zijn in destijds vrijwel open land aangelegd met bomen en heesters die merendeels van elders zijn aangevoerd. Zowel de cultuurwaarden als de natuurwaarden zijn,

mede door de lange geschiedenis, bijzonder hoog. Terecht is het totaal van de landgoederen vrij recent, in oktober 2005, op de Rijksmonumentenlijst geplaatst.

In dit hoofdstuk schetsen wij onze visie op de cultuurhistorische en ecologische waarden van de drie landgoederen en de consequenties voor de wijze van verjonging en beheer en onze voorstellen. Het gaat om een globaal beeld omdat een werkelijk gedegen onderzoek naar de cultuurhistorische waarden tot nu toe vreemd genoeg ontbreekt. Ook de kennis over de natuurwaarden is niet geactualiseerd. Er zijn alleen, deels verouderde, totaallijsten van de aanwezige flora, paddenstoelen, vleermuizen en vogels toegevoegd. Van de insecten en zoogdieren, behalve de vleermuizen, zijn weinig inventarisatiegegevens bekend. Bovendien is de informatie niet gebruikt voor de Visie. Zo is bijvoorbeeld juist de te verjongen oprijlaan van Oud Amelisweerd een belangrijk leefgebied voor nogal wat paddenstoelen die in symbiose leven (mycorrhizavormers) met de monumentale beuken en vanwege hun landelijke zeldzaamheid en bedreiging op de Rode lijst staan. De betekenis van de landgoederen zit vooral ook in de ouderdom, de gaafheid, het authentieke karakter, de rijke natuur, samenhang met de omgeving en door dit alles de hoge belevingswaarde voor een grote verscheidenheid aan mensen: vogelaars, plantenliefhebbers, paddenstoelenkenners, cultuurhistorici en zeer veel overige natuurliefhebbers, wandelaars en hardlopers.

Cultuurhistorische waarde

Voor Oud-Amelisweerd heeft een uitzonderlijk hoge cultuurhistorische waarde. Het landgoed bestaat uit twee parken uit de periode 1760-1780 waarbij de aanlegstructuur nog prachtig herkenbaar is overgeleverd. Bovendien zijn er vele honderden originele, en thans monumentale, bomen uit de aanlegtijd in lanen en parkvakken bewaard gebleven. De aanwezigheid van de twee 18e eeuwse parken, een paar decennia van elkaar verschillend, in resp. Rococostijl (het trapeziumvormige park) en Vroege landschapsstijl (het zogeheten Engels Werk) is van nationaal belang. De parken van Oud-Amelisweerd zijn uitermate zeldzaam en in ons land waarschijnlijk uniek.

Verjonging door kap en herplant leidt onnodig tot verlies aan natuurwaarde, cultuurwaarde en recreatieve aantrekkelijkheid.

Het daarbuiten gelegen Hoge Bos dateert grotendeels eveneens uit de 18^e eeuw en laat door de verschillende oude bos-beheervormen (middenbos, hakhoutbos en spaartelgenbos) prachtig zien hoe landgoederen als bosbouwbedrijf in de 18^e eeuw functioneerden.

De vele bomen hebben door hun ouderdom, omvang, hoogte (tot zelfs meer dan 40 meter) en monumentaliteit een hoge belevingswaarde. Waarschijnlijk bevindt de hoogste eik van ons land zich op Oud-Amelisweerd! Daarnaast hebben de bomen op zich ook historische betekenis als voorbeelden van plantgoed en kwekerijgeschiedenis uit de 18^e en 19^e eeuw. De bomen zijn niet zomaar vervangbaar door plantgoed van de hedendaagse kwekerijen.

De oudste delen bestaan vooral uit beuk en zomereik en in de ondergroei veel gewone vogelkers. Het Engels Werk is gevarieerder in samenstelling en kent onder andere ook Hollandse iep, zoete kers, gewone esdoorn en es in de boomlaag.

Nieuw-Amelisweerd en Rhijnauwen hebben een complexe, maar herkenbare, geschiedenis van meerdere perioden en gebruik. Ze zijn daarmee op eigen wijze van groot cultuurhistorisch belang. De drie landgoederen vullen elkaar mooi aan. Een aantal bomen op Nieuw-Amelisweerd en Rhijnauwen zijn waarschijnlijk ouder dan de tweede helft van de 18^e eeuw. Het perceel Nummeri is een voor het Kromme Rijngebied karakteristiek voorbeeld van 18^e eeuwse essenhakhout op hoge stoven. Ook zien we vele prachtige lage hakhoutstoven van essen op de kade van de Scheidingslaan (het zogeheten fluitkruidlaantje).

Veel bomen uit de aanlegtijd (18^e eeuw) zijn bewaard gebleven – dit is uniek voor Nederland.

Natuurwaarde

Het is de geomorfologische situatie langs de Kromme Rijn, samen met de bodemverschillen en bodemontwikkeling en vooral ook de lange ontwikkelingstijd (zo'n 2,5 eeuw) die heeft geleid tot grote natuurwaarden. Niet voor niets maakt een groot deel van het landgoederengebied deel uit van het kerngebied van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De landgoederen zijn in de loop van de tijd bevolkt geraakt met allerlei planten en dieren uit de omgeving, zoals de in de 18^e eeuw nog aanwezige houtwallen, bosjes en heggen. Ook de

vogels en de Kromme Rijn zullen voor aanvoer van zaden gezorgd hebben.

In de loop der tijd hebben de parkbossen zich, mede door het vrij constante beheer, ontwikkeld tot bossen met een structuur waarin vier tot vijf lagen zijn te onderscheiden: (soms hoge en lage) boomlaag, struiklaag, kruid- en moslaag. Mede dankzij deze gevarieerde structuur vinden veel soorten organismen hier een geschikte leefomgeving, ook door het milde klimaat in dit relatief dichte bos. Van groot ecologisch belang zijn de grote aantallen oude en omvangrijke bomen en de daarmee samenhangende natuurwaarden.

Door de eeuwenlange ontwikkeling is de variatie aan vogels en de broedvogeldichtheid voor zo'n klein gebied enorm. Bij-

Oude bomen hebben een hoge belevingswaarde.

zonder zijn b.v. de enorme aantallen boomklevers waarvan we het hele jaar door de roep en zang door het bos horen echoën. Ook de kleine bonte specht, de glanskop en de appelvink, evenals de boomklever soorten van oude bossen, zijn vrij zeldzaam in Nederland en broeden in Amelisweerd. Verder zien we o.a. braamsluiper, ransuil en buizerd.

De parkbossen van de drie landgoederen zijn vegetatiekundig te rekenen tot het Essen-Iepenbostype, het zogenaamde hardhoutooibos. Binnen Nederland en binnen Europa is dit een bijzonder en zeldzaam bostype en van een hoge natuurwaarde. Het essenhakhout zoals dat van Nieuw-Amelisweerd en Nummeri is weer een bijzondere vorm van het Essen-Iepenbos die alleen bekend is uit ons land. Het vegetatietype heeft zich kunnen ontwikkelen ondanks dat vrijwel alle hoofdboomsoorten zijn aangeplant. Vanwege het landgoedkarakter zijn er veel stinzenplanten zoals sneeuwklokje, bostulp, bosanemoon, wilde of boshyacint, Italiaanse aronskelk en daslook. In de vegetatiekunde wordt wel een aparte stinzenvariant van het Essen-Iepenbos onderscheiden. Daarnaast zijn er de kruiden van de oudere bossen van leem- of kleigrond, zoals grote keverorchis, gulden boterbloem, reuzenzwenkgras, groot heksenkruid en boszegge.

In de struiklaag zien we soorten als gewone vogelkers, hondsroos, rode kornoelje, hazelaar en wilde kardinaalsmuts. Het essenhakhout is daarnaast ook rijk aan mossoorten die kenmerkend zijn voor oude hoge essenhakhoutstoven. Ook hieronder bevinden zich zeldzame soorten zoals gewoon tuitmos

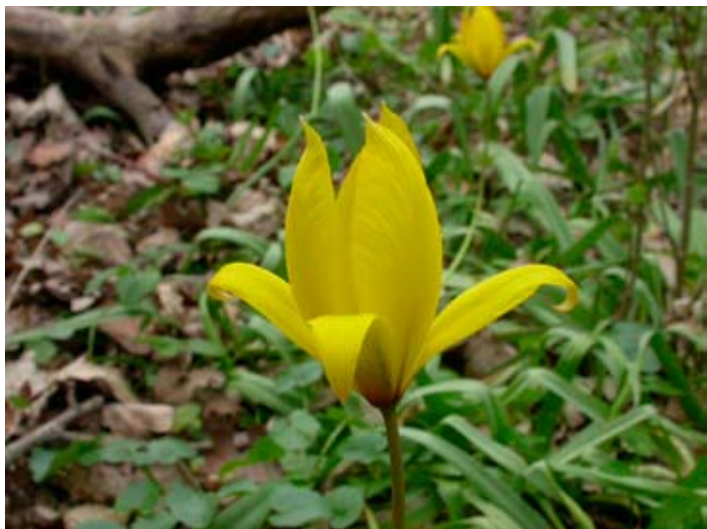
Olijfkleurige slijmkop, één van de vele zeldzaamheden van de landgoederen. Een soort die als ernstig bedreigd op de Rode lijst staat.

en gewoon pelsmos. Ook op de grond is in diverse bosgedeelten een rijke mosflora aangetroffen met enkele zeldzame soorten als struikmos en pluimstaartmos.

Kleine maagdenpalm, kleinood van Oud Amelisweerd

Vooral vanwege de kleibodem hebben de landgoederen zich ontwikkeld tot een zeer rijk milieu voor paddenstoelen, in het

Bostulp, een kleurige stinzenplant van ouds op Nieuw Amelisweerd.

bijzonder mycorrhiza paddenstoelen. Dat zijn de paddenstoelen die met bomen samenleven en daarbij van elkaar afhankelijk zijn. Hieronder zijn vele Rode Lijstsoorten. Ook hier ligt weer een landelijke betekenis voor Amelisweerd welke maatwerk vereist bij verjongingsplannen.

Kleibosrussula, Rode lijstsoort die in symbiose leeft met de monumentale beuken in de oprijlaan. De paddenstoel breidt met z'n ondergrondse zwamvlok het wortelstelsel van de boom uit en voorziet de boom efficiënt van water en voedingszouten.

Voormalig essenhakhout dat erom vraagt gerestaureerd en uitgebreid te worden.

Elders gaan wij meer specifiek in op de relatie tussen landbouw en natuur. Voor de natuurwaarde is relevant dat door herstel en uitbreiding van kleine karakteristieke landschapselementen, zoals heggen, houtwallen en kleine boerenbosjes de natuurwaarde van het gebied worden verhoogd. Gebruik van inheems plantmateriaal is ook buiten de parkdelen gewenst.

Verjonging van de oprijlaan met eiken en linden, gestart in 2004 volgens gemeentelijk herstelplan oprijlaan. Goed voorbeeld van geleidelijke verjonging zoals de Vrienden van Amelisweerd het voorstaan.

Beheer

Verjonging van lanen en bosvakken is plaatselijk dringend nodig. Voor het behoud en ontwikkeling van een structuurrijk bos is sturing door middel van beheer noodzakelijk. Dit houdt in dat per locatie duidelijk moet zijn welke ingrepen (verjonging/stimulering/verbetering/terugdringing) op welke termijn moeten plaatsvinden: dus doelstellingen en maatwerk per locatie. Met de kleinschalige verjonging van de oprijlaan van Oud-Amelisweerd was eigenlijk al een goede start gemaakt (zie rapport Gemeente Utrecht: Landgoed Oud-Amelisweerd; verjonging beplanting, 2003). Nu wordt alsnog de kap van circa 50 bomen uit het begin van de 19^e eeuw aanbevolen! Respect voor de oude monumentale bomen en de grote natuurwaarde is een eerste vereiste bij herstel van lanen en parkvakken.

We pleiten verder voor het handhaven van het tot nu toe gehanteerde globale uitgangspunt voor de verhouding recreatie en natuur: een gradiënt van oost naar west (van Rhijnauwen naar Nieuw-Amelisweerd) van intensief naar meer extensief gebruik.

Dat betekent voor het beheer dat binnen Nieuw-Amelisweerd

Winterbeeld monumentale oprijlaan Oud Amelisweerd. Volgens de Visie kaprijp!

bijvoorbeeld meer dode bomen kunnen blijven liggen dan bij Oud-Amelisweerd.

Behoud van bovengenoemde ecologische - en natuurwaarden kan alleen bij kleinschalig beheer, maatwerk dus. Waar bijvoorbeeld weinig licht is kun je geen eik aanplanten, maar wel beuk of linde. De mate van schaduw en licht moet in belangrijke mate bepalend zijn voor de boomkeuze, en park- en laanbeheer.

Grootschalige verjonging, zoals thans wordt voorgesteld in de voorgestelde Visie, betekent behalve een desastreuze aanslag op de belevingswaarde ook een grote verarming van de natuur. Bekend is dat bij grootschalige laanverjonging de mycorrhizapaddenstoelen verdwijnen. Wanneer geleidelijk verjongd wordt krijgen de zwamvlokken van deze soorten voldoende tijd om over te stappen op de wortels van de jonge bomen ten gunste van diens ontwikkeling. Verder worden de bodem en de kruidlaag ernstig verstoord door het rooien van bomen en

Essen hebben een kroon die veel licht doorlaat en bladeren die snel verteren, waardoor onder essen meer kruiden kunnen groeien dan onder beuken. Variatie in bomen draagt bij aan de soortenrijkdom.

het aanplanten met machines. Als bomen aan de randen van de bossen gekapt worden worden ook de mantel- en zoomvegetaties aan deze bosranden beschadigd. Daardoor zullen leefgebieden van allerlei soorten planten en dieren verloren gaan en zal het microklimaat in dat bosgedeelte kunnen veranderen, wat weer invloed heeft op de soortensamenstelling.

Met grootschalige verjonging vindt ook destructie plaats van belangrijke cultuurhistorische waarden. Allereerst zijn de

nog aanwezige monumentale beuken en eiken bepalend. Die moeten ons inziens zo lang mogelijk blijven staan. Waar geen opvolgers klaar staan dienen nieuwe bomen direct te worden aangeplant zodra er oude bomen wegvallen. Daardoor blijven de lanen tot in lengte van dagen hun monumentaal karakter behouden. Vanwege de beperkte hoeveelheid licht onder de bomen zal vaker beuk, linde en es dan eik aangeplant kunnen worden. In de landgoederen is her en der te zien dat een jonge beuk tussen de grote bomen erin slaagt de top te bereiken.

De zuidlaan van het trapezium bij de Aardvlo zou niet te handhaven zijn.... Wat is er mis met deze vitale beuken?

In het algemeen zijn het echter vooral esdoorns en essen die zich sterk spontaan verjongen in het bos. De toename van esdoorns is in ecologisch opzicht niet erg wenselijk, zodat hiervoor met maatwerk naar beheeroplossingen gezocht moeten worden.

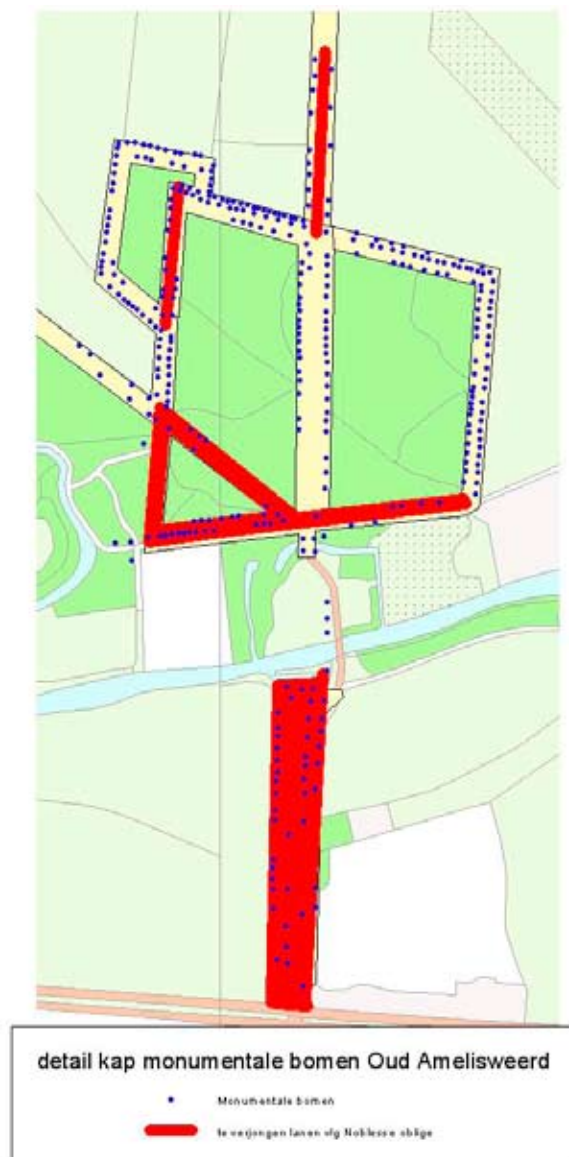
Het voor Nieuw-Amelisweerd zo karakteristieke essen – en iepenhakhoutbos is helaas ernstig verwaarloosd. Hier zou een specifieke visie op moeten worden ontwikkeld, waarbij tevens rekening dient te worden gehouden met de rustmogelijkheden voor de reeën.

Daarnaast is het gebruik van historisch plantmateriaal belangrijk. Achttiende-eeuws plantgoed is zeldzaam. Herstel vergt dus een speciale aanpak. Belangrijk is dat van de bomen uit de aanlegtijd tijdig nieuw plantgoed wordt opgekweekt van zaad en stekken van de bestaande bomen en struiken in Amelisweerd. Urgent is om daarvoor een kweekplan en tijdsplan op te starten. Met plantgoed van Hollandse linde is al een begin gemaakt.

Herstel van cultuurhistorische waarden, wordt vaak, zoals ook nu in de Visie, vertaald in verjonging met allemaal bomen van dezelfde grootte, soort en leeftijd. Een beter alternatief voor oude landgoederen is geleidelijke verjonging waarbij op tijd opvolgers worden geplant en alleen bomen worden vervangen als er uitval is of als om andere reden een boom gerooid moet worden. Dan blijft het grootste deel van de oude en monumentale bomen gehandhaafd. De laan blijft daarbij herkenbaar en beleefbaar als een historische- en monumentale laan. Men kan zich afvragen of een jonge laan van gelijke jonge boompjes ook werkelijk als een historisch fenomeen wordt ervaren.

In algemene zin dient juist ook vanwege de ecologische kwaliteit en het belang van maatwerk het beheer (waaronder bijvoorbeeld ook het knotwerk) in dit kwetsbare gebied van een professionele kwaliteit te zijn. Er dient tevens er voor te worden gezorgd dat een langcyclische aanpak (over bijvoorbeeld 20 jaar) kan worden gegarandeerd.

Hieronder worden onze uitgangspunten en een aantal beheervoorstellen en onderzoeksvoorstellen nog eens op een rij gezet. Ze zijn o.i. van wezenlijk belang

Detail van de kap in deel van Oud Amelisweerd ten koste van veel monumentale bomen.

voor een serieuze integrale visie op het huidige en toekomstige beheer van de drie bijzonder waardevolle landgoederen langs de Kromme Rijn.

Aanbevelingen:

1. Kiezen voor behoud van de oude en monumentale laanbomen en geleidelijke verjonging: nieuwe bomen ertussen aanplanten en, waar dit onvoldoende is gebeurd, snel de gaten vullen als er oude wegvallen. Waar voldoende licht is voorrang geven aan eik. Verjongen met origineel plantmateriaal, opgekweekt van bestaande bomen. Deze aanpak is in feite al door de gemeente Utrecht ingezet in 2003, maar dreigt nu weer verlaten te worden. Verjongen op grond van een bepaald percentage uitval van de bomen wijzen we expliciet af.
2. Bij verjonging van de lanen en parkvakken uitgaan van:
 - kleinschalige aanpak,
 - keuze van de boomsoort - en moment van planten - afstemmen op de hoeveelheid licht op die plek; in geval van de juiste condities voorkeur voor eik en beuk.
 - uitgaan van historisch plantmateriaal (zo veel mogelijk opgekweekt uit ter plaatse geoogst zaad en stekken), en in hoofdzaak van soorten uit het zgn. hardhoutoibos.
 - gebruik van licht, smal en aangepast materieel (machines hebben de afgelopen decennia veel beschadigd waar het vroegtijdig afsterven van menige boom aan te wijten is)
 - ook voor het agrarisch gebied uitgaan van inheems plantgoed.
 - een nader uitgewerkt beleid ten aanzien van de mogelijkheid om dode boomstammen laten liggen. De mate daarvan kan van oost naar west toenemen.
3. Kortom een pleidooi voor een lang, bijvoorbeeld twintig/dertigjarig, project van verjonging via maatwerk.
4. Zorgvuldig onderzoek naar mogelijkheden en wenselijkheden op het gebied van het terugbrengen van lanen en zichtassen. In sommige gevallen, zoals de zichtas in het verlengde van het Paardenwater, moeten de daar aanwezige belangrijke natuurwaarden zwaarder wegen.
5. Opstellen van een integrale visie op het natuurbeheer, op grond van voldoende kennis over de cultuurhistorische en natuurwaarden.

Wij denken dat daarvoor drie externe projecten nodig zijn:

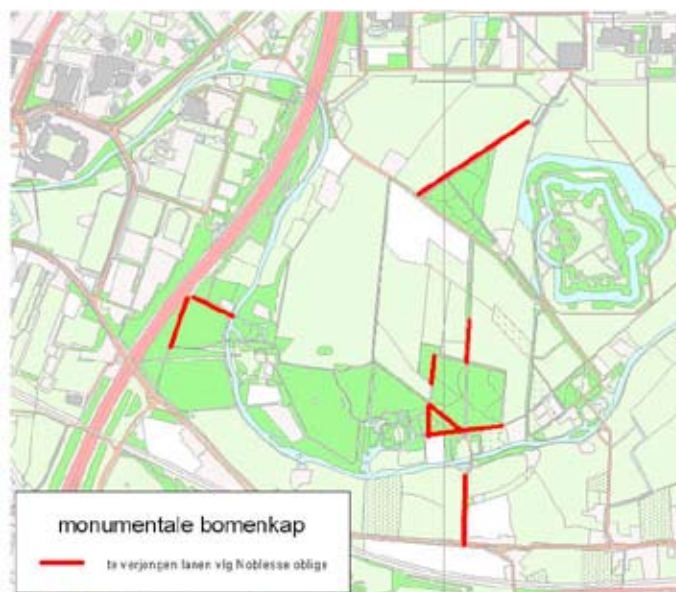
- a. Opdracht, aan daartoe deskundige bureaus of instellingen, voor gedegen cultuurhistorisch en ecologisch onderzoek van de drie landgoederen;
- b. Opdracht aan een kundig bureau of instelling, om op grond van deze informatie in overleg met relevante partijen een zorgvuldig en integraal beheerplan te ontwerpen.
- c. Onderzoek naar de mogelijkheden voor herstel en uitbreiding van kleine landschapselementen in het agrarisch gebied, en het gebruik van autochtoon plantgoed daarbij.

Ondersteunend kunnen hierbij onderzoeken zijn als:

- het in kaart brengen van de voorjaarsflora, waaronder cultuurhistorisch waardevolle stinzenflora
- in beeld brengen van hakhout van es en iep in beeld

te brengen, om deze met een goed beheer te kunnen behouden en eventueel weer terug te brengen op plaatsen waar dit historisch en ecologisch verantwoord is.

- eventuele negatieve effecten van overmatige spontane verjonging van de gewone esdoorn en hoe daar mee om te gaan. Idem naar beperking van de uitbreiding van de Kaukasische vleugelnoot.
 - Een driejarig onderzoek naar de bijzondere mycoflora van de landgoederen, en het geven van beheeradviezen op dit vlak.
6. Opdracht verlenen om de broedvogels en vleermuizen te inventariseren en te actualiseren. Dit is ook van zeer groot belang voor de inschatting van keuzes met betrekking tot de oude bomen en oude lanen. Overigens weten wij al zonder dit onderzoek al dat voor vleermuizen niet alleen hun koloniebomen behouden moeten blijven, maar ook reservebomen met holtes en de vliegroutes (langs bosranden, lanen etcetera)

De Visie voorziet in kap van meer dan 100 monumentale bomen en 75 'bijna monumenten'.

Recreatie, verkeer en parkeren

De landgoederen Amelisweerd en Rhijnauwen zijn zeer geliefd bij bewoners van Utrecht, Bunnik en omgeving. Ze worden druk bezocht, vooral op zondagen. De gemeente Utrecht noemt als eigenaar van de landgoederen de laatste tijd zelfs een getal van anderhalf miljoen bezoekers per jaar, dat is een kleine dertigduizend per week. Er bestaan overigens twijfels of dit een goed onderbouwd aantal is.

Het is jammer dat het feitelijke aantal bezoekers, dat specifiek de landgoederen bezoekt, zo weinig onderzocht is. Het verdient aanbeveling om dit weer eens meer specifiek te tellen, en daarbij te letten op de verdeling over verschillende gebieden, en de verschillende entrees. Die informatie kan van nut zijn voor een gerichter verkeer- en parkeerbeleid.

Dat de landgoederen druk bezocht worden lijdt echter geen twijfel. En het is maar goed dat veel mensen, vooral die uit Bunnik of Utrecht Oost, dat met de fiets of lopend doen. Aan de andere kant zijn er maar weinig mensen die de landgoederen per openbaar vervoer bezoeken. Vroeger stond bij het Utrechtse Centraal Station op zondagen van de lente tot en met de herfst 'lijn A' klaar, met bestemming Rhijnauwen. En ook nu is de frequentie van de streekbuslijn 41, die pal langs de landgoederen over de Koningsweg rijdt, heel behoorlijk. Maar er wordt weinig gebruik van gemaakt, waarschijnlijk omdat er weinig bekendheid aan is gegeven. Ook de bereikbaarheid in combinatie met OV van en naar de Uithof zou kunnen worden versterkt, bijvoorbeeld in combinatie het toekomstige transferium.

De mogelijkheid om Amelisweerd en Rhijnauwen over water via de Kromme Rijn te bezoeken, zou meer aandacht kunnen krijgen. De beleving van het gebied vanaf de Kromme Rijn is een heel inspirerende ervaring. Overigens zien wij liever niet dat gemotoriseerd verkeer over de Kromme Rijn zo'n omvang krijgt dat het storend wordt voor de kanoliefhebbers.

Recreatie op het water stimuleren

Parkeren

In het kader van dit -en ook van het vorige- beheerplan is al veel gediscussieerd over de recreatiedruk, en over mogelijke oplossingen voor de verkeer- en parkeerproblemen.

Voor de Vrienden van Amelisweerd is het uitgangspunt voor het gebied: behoud en versterking van de bijzondere kwaliteiten van de landgoederen op ecologisch, landschappelijk en cultuurhistorisch gebied. Die maken de landgoederen zo aantrekkelijk! Maar die aantrekkingskracht kan ook een gevaar betekenen, juist voor die specifieke kwaliteiten.

Het faciliteren van de recreatie dient daarom uit te gaan van die bijzondere kwaliteiten. Het verkeer- en parkeerbeleid moet er op gericht zijn de automobiliteit en daarmee ook de parkeerbehoefte voor auto's in de eerste plaats zoveel mogelijk te beperken en vervolgens te geleiden naar plekken waar de overlast het geringst is.

Recreatie brengt vooral op zondagen veel verkeer naar de landgoederen.

Parkeeroverlast bestaat ook in zeer fysieke zin: de vele oude bomen die de fraaie monumentale bomenlanen van Oud-Amelisweerd en Rhijnauwen vormen worden direct aangetast door de parkeermogelijkheid en het parkeergedrag direct naast en onder die bomen. Verharding, verdichting, schade door materieel: het zijn oorzaken waardoor gaandeweg de overlevende bomen in levensgevaar verkeren. Dit moet zo snel als maar mogelijk worden gestopt.

Daarnaast betekent de aanwezigheid van 'het blik', en het rijden zoekgedrag al een aantasting van de belevingswaarde van het gebied. In het bijzonder geldt dit het parkeer/zoekverkeer onder de poort bij de entree van Rhijnauwen. Een probleem dat wel verergerd is door het opheffen van parkeerplaatsen enkele jaren geleden zonder dat op dat moment voor alternatieven is gezorgd.

Een reëel probleem is wel, dat ook het bezoekerscentrum en zeker ook het theehuis voor menig bezoeker belangrijke en gewaardeerde voorzieningen zijn, die moeten kunnen voortbestaan. En simpelweg opheffen van parkeermogelijkheden leidt wellicht tot niet te handhaven situaties.

De landgoederen trekken veel recreanten.

Wat dan wel?

Allereerst: alternatieven als fietsen, wandelen, de bus, en het vervoer over water stimuleren. Ook het beoogde transferpunt dat in het kader van de nieuwe Hollandse Waterlinie bij Fort Vechten wordt gerealiseerd, kan hier een rol in spelen.

Daarnaast: het verschuiven van parkeermogelijkheden naar plekken waar zij uit oogpunt van landschap en ecologie meer aanvaardbaar zijn.

Een voorbeeld daarvan is de ook in de Visie voorgestelde locatie voor **Oud-Amelisweerd** achter de bebouwing langs de Provincialeweg. We zouden deze nog iets verderop schuiven om de hinder voor de bewoners aan de Provincialeweg te beperken. Deze parkeermogelijkheid kan nog wat worden verbeterd door hem bijvoorbeeld iets lager in te richten, wat nog minder visuele verstoring geeft.

In elk geval dienen de parkeervoorzieningen bij laanbomen zo snel mogelijk te worden weggehaald en direct te worden begonnen met een verbetering van de leefsituatie voor de bomen, door middel van het aanbrengen van ruime boomspiegels. Overigens kan de oversteek voor fietsers en wandelaars over de Provinciale weg bij Oud-Amelisweerd wel wat veiliger worden gemaakt!

Wat Rhijnauwen betreft vinden wij het voorstel in de Visie om een grote parkeervoorziening midden in het weiland -in het zicht van het theehuis- aan te leggen volkomen onacceptabel. Vooral om landschappelijke redenen en om recreatieve redenen (het uitzicht vanaf het theehuis maakt deel uit van de 'Rhijnauwen ervaring') maar ook om landbouwkundige redenen en vanwege de drukte op de laan.

Wel moet het parkeren op de Rhijnauwenselaan fysiek onmogelijk worden gemaakt, zodat het een werkelijk aantrekkelijke recreatieve entree wordt.

Wat is ons alternatief? Wij stellen voor om de parkeervoorziening bij het theehuis te handhaven voor het 'doordeweeks' bezoek. Op drukke dagen als de meeste zondagen zou er geen verkeer meer over de brug moeten zijn. Gedacht kan worden aan enerzijds een parkeervoorziening aan de Provincialeweg naast de bestaande autohandel en anderzijds een parkeerbuffer voor het zondagse autoverkeer in de omgeving van de boomgaard halverwege aan linkerzijde van de Rhijnauwenselaan.

Vooraf bij de laatstgenoemde plek moet er wel worden gelet op het uitstralend effect op de Waterlinierelicten (bunkers/schuilplaatsen) en de zichtbaarheid vanaf de Kromme Rijn. De nieuwe parkeerplek aan de Provincialeweg kan perfect aansluiten op de pas aangelegde Waterliniewandelroute. De verdeling over parkeervoorzieningen bij de Provincialeweg, nabij de Rhijnauwenselaan en het theehuis kan worden gestimuleerd door dichterbij het theehuis op de genoemde drukke dagen betaald parkeren in te voeren. Ook kan het gebruik van een parkeerplaats aan de worden gestimuleerd door op drukke zondagen ritjes per huifkar, diligence o.i.d. aan te bieden als aanlokkelijk kinderuitje.

In meer algemene zin zou meer afstemming kunnen plaatsvinden met voorzieningen en activiteiten, die in het kader van de nieuwe Hollandse Waterlinie worden bedacht. Ook zal het parkeren bij de tennisbanen op kortere of langere termijn moeten verdwijnen.

Bij Nieuw-Amelisweerd moeten de bestaande parkeermogelijkheden in of bij het bos zoveel mogelijk beperkt blijven. Een kleine buffer in de hoek van de Mereveldseweg en de A27 moet volstaan. Nieuw-Amelisweerd zou veel sterker in beeld worden gebracht als 'het bos op fiets- en loopafstand'.

Recreatie en spreiding

De Visie wil breken met het zoneringsbeleid, dat in het huidige beheerplan is vastgelegd: Rhijnauwen het drukst, Nieuw-Amelisweerd het meest extensief. Wij zijn van mening dat het van groot belang is ook 'rustige' leefgebieden binnen de landgoederen te handhaven. En gezien de kenmerken en het voorzieningenniveau van Rhijnauwen enerzijds en Nieuw-Amelisweerd anderzijds, heeft de huidige verdeling juist een zekere logica.

Daarnaast vinden wij dat het verhogen bezoekersaantallen geen doelstelling op zich moet zijn. Het is ook een vreemde doelstelling in het licht van het beleid om elders meer hoogwaardige recreatiegebieden rond de stad aan te leggen, zoals bij Haarzuilens, het Noorderpark, Oud Wulven en het IJsselbos. Moet daar tegen worden geconcurrereerd? Of gaan we in elk gebied uit van de eigen bijzondere kwaliteit?

Wel is het goed en belangrijk om de potentie van de toegang

Spannend speelbos

van het gebied vanuit De Uithof veel beter te versterken en benutten. Wij stellen voor om bij de voormalige boerderij De Uithof (thans kinderdagverblijf) een uitspanning te realiseren, gekoppeld aan een wandelroute, met een goede parkeervoorziening nabij. Dat zou eventueel de geknipte Toulouseaan kunnen zijn, voorbij de studentenhuusvestinglocatie. Ook anderszins kan het overgangsgedebied Uithof/Amelisweerd/Rhijnauwen landschappelijk veel meer cachet krijgen, wat ook goed is voor De Uithof zelf. Gedacht kan onder meer worden aan extra boomrijen of houtwallen (of aanvullingen van de bestaande) in de lijn van de oorspronkelijke, later zo zwaar beschadigde, verkaveling van het gebied (ZW/NO). Dat is veel passender dan de zware accentuering van het 'rechthoek Uithof' door een aantal parallelle lanen langs de Toulouseaan, zoals voorgesteld in de Visie.

Ook de nieuwe, ruim bemeten parkeerplaats zuidelijk van het Wentgebouw kan gemakkelijk een functie hebben als parkeervoorziening voor het gebied.

Informatie en promotie

De landgoederen vormen een bijzonder gebied, en het bezoek is een bijzondere beleving.

Tegelijk bestaat er verstoring en overlast, vooral door loslopende honden en sommige fietsers. Hier en daar vind je nog wel een verouderd bordje dat daartegen waarschuwt en enige andere regels noemt. Een consequente styling van meer aansprekende borden, infopanelen en dergelijke bij alle relevante entrees en voorzieningen kan van nut zijn om het geheel

van het gebied te benadrukken en tegelijk aan bezoekers over te brengen dat zij zich in een gebied bevinden waar stilte en enig respect voor de natuur gewenst is. Toegangsborden en informatie niet pas bij de bruggen over de Kromme Rijn, maar al bij de entree aan de Koningsweg, voor het viaduct over de Weg naar Rhijnauwen en aan de kant van De Uithof om de eenheid en omvang van het gebied te benadrukken.

Aantasting groeimilieu monumentale bomen

De A27

Nieuw-Amelisweerd is zwaar geschonden, zeker ook in belevingswaarde, door de aanleg van rijksweg 27. Het bos zal nooit echt prettig zijn voor wandelaars en recreanten als er niet iets aan de herrie van de A27 wordt gedaan.

Een ambitieuze aanpak van de geluidhinder van de A27 maakt Nieuw-Amelisweerd, het bosgedeelte dat het meest nabij de stad ligt, veel aantrekkelijker. Dat is heel nuttig uit oogpunt van beperking van mobiliteit! De nadruk blijft wat ons betreft wel op de beleving van

Nieuw-Amelisweerd als natuur-wandelbos - met bijvoorbeeld een stinzenwandelroute. Juist een reductie van de massieve geluidhinder maakt het als recreatief wandelbos veel aantrekkelijker.

Afdichting van de A27 ("dak op de bak" en aanpassing van schermen richting Kromme Rijn) betekent tegelijkertijd veel minder lichthinder en luchtvervuiling in Amelisweerd. Ook betekent het een uitdaging om Maarschalkerweerd aantrekkelijker te maken, daarmee een prettige overgang te maken van de stad op het bos, en deze recreatief te benutten. Het dak zelf kan al als ecologische verbinding worden ingericht.

Dit jaar moeten provincie, stad en regio tot een visie en prioriteitsstelling komen in het kader van de regionale pakketstudies op verkeer- en vervoergebied. Tegelijk zien wij op kaartjes die door Rijkswaterstaat worden gemaakt in het kader van de aanpak van de luchtkwaliteit, dat er bij Lunetten aan schermen van liefst 10 meter hoog wordt gedacht om de luchtkwaliteit nog een beetje aanvaardbaar te krijgen. Dan is het toch niet meer dan logisch om aan een echte afdichting te denken? Wij houden een dringend pleidooi om nu de kans te benutten voor een grote kwaliteitsimpuls aan de oostkant van Utrecht, die een verbetering van de leefkwaliteit voor deze kant van de stad kan betekenen.

Aanbevelingen:

1. Nu al onmiddellijk maatregelen nemen ter bescherming van de bomen in de monumentale oprijlanen. Zo snel als maar kan stoppen met het parkeren op de oprijlanen van Oud-Amelisweerd en Rhijnauwen.
2. Een actief beleid om alternatieven voor het autogebruik door recreanten te stimuleren. Enerzijds door gebruik van fiets, wandelen en openbaar vervoer sterker te stimuleren; anderzijds door het nabij parkeren minder aantrekkelijk te maken.
3. Parkeren bij het theehuis toestaan op de minder drukke dagen; afsluiting van de Rhijnauwenselaan voor niet-bestemmingsverkeer op zondagen en andere drukke dagen.
4. Afbouw van het parkeren bij de tennisbaan.
5. Zo spoedig mogelijk inrichting van alternatieve parkeerlocaties op plekken die uit oogpunt van landschap, ecologie en landbouw aanvaardbaar zijn. Geen parkeerlocatie als nu voorgesteld in het zicht van het theehuis. Denkbare alternatieven zijn: in de directe omgeving van de Provincialeweg en eventueel in de omgeving van de boomgaarden westen van de weg naar Rhijnauwen.
6. Een meer specifiek onderzoek naar het bezoek en bezoekgedrag van de landgoederen; zowel naar aantallen als naar wijze van vervoer.
7. In algemene zin de overgang van extensieve naar intensieve recreatie over Nieuw-Amelisweerd, Oud-Amelisweerd en Rhijnauwen handhaven.
8. Bij de Uithof een aansprekende entree creëren, inclusief parkeermogelijkheid en passende horecafunctie. Ook werken aan landschapsherstel in het overgangsgedebied van De Uithof naar de landgoederen.
9. Duidelijke en eenduidige styling en promotie van de landgoederen als één gebied van grote recreatieve en landschappelijke kwaliteit.
10. Een ambitieuze aanpak van de geluidhinder van de A27, zo mogelijk door afdichting van de 'bak' en andere verregaande geluidwerende maatregelen.

Landbouw op de landgoederen

Amelisweerd en Rhijnduyn

Landbouw en fruitteelt maken vanouds deel uit van de landgoederen. Natuurlijk in de eerste plaats als bron van inkomsten. Tegelijk hadden ze vanouds ook een eigen landschappelijke waarde. Juist het contrast van “open” en “dicht” maakt deel uit van de ‘Amelisweerd ervaring’.

De landbouw is in de loop van de 20^e eeuw overal in Nederland veranderd, dus ook in het Kromme Rijngebied en in Amelisweerd en Rhijnduyn. Gedurende een aantal jaren betekende dat vooral en jammer genoeg: meer bedrijfsmatig. In het beheerplan van 1990 werd opgenomen, dat biologische landbouw op de landgoederen de voorkeur zou verdienen. In de praktijk zou dit moeten betekenen dat dit een belangrijk criterium zou worden bij nieuwvestiging van bedrijven.

Een belangrijk nieuw element is, dat sinds de vaststelling van het provinciale Streekplan 2005-2015 een vrij groot gedeelte van de landgoederen -niet alleen het bos- deel uitmaakt van de provinciale Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

Dat betekent dat de landbouw als onderdeel van de landgoe-

voering van de landgoederen gebaseerd op melkvee, vleesvee, schapen en fruit en deels biologisch.

Van belang is dat voor de gewenste landbouw strikte randvoorwaarden opgenomen worden in het beheerplan, waardoor de landbouw extensiever wordt ten gunste van natuur en landschap. Daarbij kan gedacht worden aan een nader te bepalen stikstofnorm en circa 1,7 koe per hectare, waarbij geen gebruik gemaakt wordt van chemische bestrijdingsmiddelen. Behalve in het beheerplan dienen deze voorwaarden ook in het bestemmingsplan landelijk gebied Bunnik en in de pacht-overeenkomsten vastgelegd te worden.

Interessant is dat binnen het kader van het Agenda Vitaal Plattelandgebied ‘Kromme Rijn’ expliciet de bevordering van zowel biologische als duurzame landbouw als doelen worden genoemd.

Ligging van de EHS (Ecologische Hoofd Structuur), waarbinnen een natuurdoelstelling beoogd wordt.

deren een veel grotere rol gaat spelen bij het beheer van natuur en landschap. Volgens ons betekent dat in elk geval dat er gestopt moet worden met een gemeentelijk beleid dat tot intensivering van de landbouw leidt. Het hoofddoel mag niet hoge opbrengsten van de grond zijn, maar juist hoge natuuropbrengsten. Daarbij gaat het naast extensief landbouwkundig gebruik ook om herstel van het landschap en de bevordering van biodiversiteit.

De consequentie is dat wat binnen het landbouwgebied specifiek tot natuur omgevormd wordt dan ook vrij van pacht moet zijn.

Florerende boerenbedrijven zijn als onderdeel van de landgoederen en in het belang van het behoud van het landschap noodzakelijk. Maar dan in de vorm van een natuurvriendelijke landbouw, die past op de landgoederen. Dat kan biologische landbouw dan wel duurzame, extensieve (minder op productie gerichte) landbouw zijn. Momenteel is de bedrijfs-

Duurzame extensieve landbouw is een impuls voor biodiversiteit

Een grotere rol voor natuur- en landschapsbeheer

Om zoveel mogelijk natuurwinst te realiseren is voldoende draagvlak en enthousiasme voor omschakeling tot ‘natuurvriendelijke landgoedboer’ noodzakelijk. Om de pachters bij hun mogelijkheden en keuzen te helpen zouden in het kader van het beheerplan per bedrijf diverse opties in kaart gebracht moeten worden. En daarbij zowel te letten op de natuurwinst als de bedrijfseconomische consequenties. Daar kan ook uitwisseling bij horen met en excursies naar andere landgoederen waar boeren meer natuur zijn gaan produceren.

Per bedrijf kunnen de mogelijkheden voor een meer ‘landschapsgerichte’ dan wel een meer ‘natuurgerichte’ bedrijfsvoering berekend worden. Daarbij kan het onder meer gaan om een verlaagde pacht prijs voor extensiever gebruik van de grond en om een deel dat vrij van pacht komt ten behoeve van bufferzones langs bossen en houtwallen en voor vochtige graslandstroken langs sloten.

De gemeente zou zich samen met de boeren moeten inzetten voor optimaal gebruik van verschillende subsidies op

Zicht op de landgoederen vanaf de Weg naar Rhijnauwen. Op de voorgrond de EHS-gronden waar nu nog een maisakker ligt. Deze oude akkerlocatie is een kansrijke plek voor akkerflora bij aangepast beheer.

dit gebied. Op dit moment zijn dit vooral de SN-regeling (Subsidieregeling Natuur) op de EHS-gronden vooromzetting van landbouwgronden in natuur en de SAN-regeling (Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer) voor bijvoorbeeld natuurvriendelijk beheer van de randen. Binnen afzienbare worden deze vervangen door de mogelijkheden in het kader van het nieuwe Programma Natuurbeheer. Het is waarschijnlijk dat binnen dit nieuwe programma een sterker accent op landschapsbeheer wordt gelegd.

Inzet moet hierbij zijn afspraken en zekerheid op langere termijn over zowel het natuurvriendelijke beheer als een passende vergoeding daarvoor. Ook de catalogus groenblauwe diensten kan hierin een rol spelen.

Tot nog toe heeft de gemeente Utrecht afwijzend gereageerd op c.q. geen gebruik gemaakt van subsidieverzoeken voor instandhouding van bijvoorbeeld hoogstamboomgaarden. En dat terwijl die juist karakteristiek zijn voor dit gebied. Wij vinden dat ook de gemeente zich maximaal zou moeten inzetten voor het verkrijgen van subsidies op dit gebied en een deel van de kosten voor dit soort landschappelijk herstel ook zelf zou moeten dragen.

Landschapsherstel

Als basis voor landschappelijk herstel kunnen historische kaarten en luchtfoto's gebruikt worden. Daarop is goed te zien waar de heggen, sloten en vele boomgaarden verdwenen zijn. Vaak ook de meest geschikte plaatsen om ze weer terug te brengen gezien de aard van de bodem en zaden en planten die nog aanwezig zijn. Als 'natuuropbrengsten' van landschapsherstel en extensievere landbouw is een veel grotere rijkdom aan zangvogels, weidevogels en roofvogels maar ook bloemen mogelijk, terwijl de bedrijfsvoering geen aanslag (inwaai/uitspoeling van chemicaliën en mest) is op het aanliggend natuurgebied. De ernstig bedreigde akkerflora kan hier terugkeren vanuit de zaadbank in de bodem. De omzetting van maïs in bijvoorbeeld roggeakkers geeft behalve meer prooidieren voor roofvogels ook een totaal ander landschapsbeeld. Dit is landschappelijk en historisch verantwoord en recreatief veel aantrekkelijker. De graslandpercelen binnen de EHS worden

kruidenrijker en hier kan de natte biotoop langs de sloten door afvlakken van de oevers uitgebreid worden tot moerasstroken. Ook de overige fauna zoals kleine zoogdieren, libellen en vlinders wordt een aantrekkelijker biotoop geboden door deze maatregelen.

De huidige boeren zouden binnen hun bedrijfsvoering ook een deel van het natuurbeheer op zich kunnen nemen. Eventueel, maar wat ons betreft zeker niet noodzakelijk, kan het worden uitbesteed aan bijvoorbeeld een organisatie met ervaring op het gebied van landschapsbeheer.

Wij stellen voor in bovengenoemde zin per bedrijf een economische bedrijfsanalyse te laten uitvoeren. Die moet aangeven wat ieder bedrijf nodig heeft om zowel een gezond bedrijf te zijn als een optimale bijdrage aan natuur, landschap en recreatie te leveren.

Duidelijk is dat de huidige landbouwsituatie deels niet gunstig is voor de natuurfunctie en vooral dat er meer natuurwinst te behalen is. Ook nevenfuncties als natuur- en milieueducatieve recreatie (scholingsmiddagen / klompenpad) zouden daarbij betrokken kunnen worden als inkomstenbron.

Behalve de landbouwbedrijven zijn er ook allerlei initiatieven op het gebied van ecologische/milieuvriendelijke tuinbouw in de Kromme Rijnstreek, zoals 'De Aardvlo' binnen de landgoederen.

Het lijkt ons een goed idee als bedrijven die zich streekgericht op een duurzame en milieuvriendelijke wijze profileren, die identiteit ook gezamenlijk uitstralen. Initiatieven voor een landgoedwinkel waarbij de diverse bedrijven samenwerken zouden vanuit de gemeente gestimuleerd en organisatorisch in ieder geval in de opstartfase moeten worden ondersteund. De suggestie in de beheervisie om het landhuis Oud-Amelisweerd daarvoor te benutten is onder randvoorwaarden zeker het overwegen waard.

Florerende boerenbedrijven als onderdeel van de landgoederen

Aanbevelingen:

1. Als uitgangspunt voor de landbouw op de landgoederen moet gelden dat deze zowel bedrijfseconomisch rendabel als behulpzaam ten aanzien van de doelstellingen op het gebied van natuur en landschap moet zijn. Dat kan een verlaging van de pacht inhouden, indien dat noodzakelijk is voor het behalen van deze dubbele doelstelling.
2. De gemeente Utrecht stimuleert en helpt boeren bij het verhogen van natuurkwaliteit. Daartoe behoort ook een optimale medewerking op het gebied van het verkrijgen van financiële middelen voor inspanningen op het gebied van natuur en landschap.
3. Afspraken op het gebied van (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer dienen over een lange termijn te gaan, zodat er van twee kanten vertrouwen kan ontstaan.
4. De huidige maïsakker langs de Weg naar Rhijnauwen vervangen door een akkerfloragebied dat past in het landschap.
5. Herstel van landschapelementen als heggen, knotbomenrijen en houtwallen in het agrarisch gebied.
6. Aansluiting zou moeten worden gezocht bij de vele initiatieven op het gebied van streekproducten, biologische land- en tuinbouw, educatie, cultuurinitiatieven, wandel- en fietsroutes et cetera die momenteel in het Kromme Rijngebied ontstaan. De gemeenten Utrecht en Bunnik kunnen hierin, met de gebiedscommissie Kromme Rijn van de Agenda Vitaal Platteland, een stimulerende rol in vervullen.

Zicht vanuit het landhuis Oud Amelisweerd

Van visie naar plan en uitvoering

Het geld

De voorgestelde Visie voor de landgoederen kent heel wat en niet geringe ambities. Ook in financiële zin. De Visie moet uiteindelijk worden vertaald in een concreet beheerplan. Voor de uitvoering daarvan moeten jaarlijks middelen worden gereserveerd. Er moet voldoende geld zijn voor zowel een regulier budget van vaste kosten (beheer, onderhoud, maar ook voldoende toezicht!) als voor meer projectmatige zaken als het verplaatsen en inrichten van parkeervoorzieningen, herinrichting en herontwikkeling, en meer ingrijpende opknappbeurten.

Dat zijn vanzelfsprekende constatering. De recente Utrechtse praktijk, met als meest pregnante voorbeeld het niet van financiële onderbouwing voorzien van de achtereenvolgende beheerplannen/visies voor de Utrechtse singels van 1988 en 2003, leert ons dat het zin heeft dit hier nog eens te benadrukken. Want Amelisweerd verdient meer!

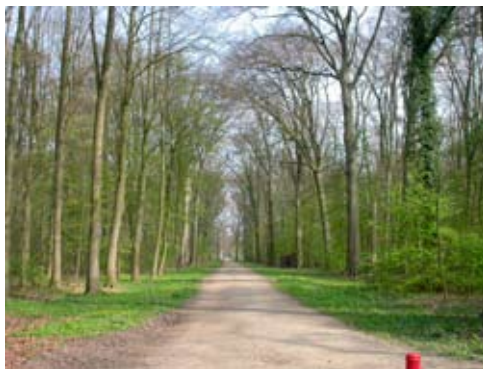
Wat in elk geval moet worden veilig gesteld is een jaarlijks budget om zowel het beheer als het toezicht op een professionele wijze uit te voeren, die bij de landgoederen past. Daarnaast is het van het grootste belang de meer projectgebonden kosten helder te prioriteren op basis van de doelstellingen die we hebben ten aanzien van de landgoederen. Kernvragen zijn: wat is nu urgent en belangrijk? Wat kan desnoods nog even wachten of op langere termijn worden opgelost?

Ook lijkt het ons zinvol om te kijken of er niet budget is voor een extra boswachter of natuurvoorlichter.

Verder zou de gemeente pachters, ondernemers en gebruikers actief moeten ondersteunen wanneer zij zich inspinnen op het gebied van natuur en landschap of het promoten van de landgoederen als natuurrecreatiegebied. De gemeente Utrecht zou zich kunnen aansluiten bij de initiatieven die gemeenten als Bunnik, Houten en Wijk bij Duurstede al ondernemen op het gebied van promotie en profilering van het Kromme Rijngebied als gebied voor extensieve recreatie met een eigen streekkarakter in het kader van de Agenda Vitaal Platteland (zie bijvoorbeeld www.terechtanders.nl).

Een beheerstichting?

In het kader van de Visie is het idee opgekomen om het beheer over te doen aan een beheerstichting. De Vrienden van Amelisweerd hebben grote twijfels of dat, zeker op dit moment, wel zo'n goed idee is. Het betekent voor burgers en betrokkenen een vermindering van invloed op het beleid ten aanzien van de landgoederen precies op een moment dat er -gezien de inhoud van de voorstellen- weinig vertrouwen en overeenstemming is over het toekomstig beleid. Voorkomen moet worden dat de transparantie van beleid – wie is waarop aanspreekbaar? – er nog verder op achteruit gaat.

Beeldenlaan Oud Amelisweerd

Participatie en betrokkenheid

De discussie over de Visie toont aan dat veel mensen zich betrokken voelen bij het beheer en de toekomst van de landgoederen. Een heel goede ontwikkeling vinden wij dat er nu een echte organisatie van buurtbewoners en direct betrokkenen is ontstaan. Die moet als zodanig ook serieus worden genomen en door de beide gemeenten worden ondersteund. Steeds belangrijker wordt ook de stem van min of meer direct omwonenden.

Het zou goed zijn om waar nodig de Wijkraden Oost en wellicht ook Zuid (Lunetten) bij ideeën en ontwikkelingen in het gebied te betrekken, zeker ook waar het toekomstige ontwikkelingen rond de A27 betreft. Ook de inwoners van Bunnik zouden meer betrokken moeten worden, en beter geïnformeerd.

Het zou verder goed zijn als natuur- en milieuorganisaties directer bij het beheer worden betrokken. De Vrienden van Amelisweerd worden al jaren regelmatig geconsulteerd over bepaalde beheervoorstellen, en dat willen wij blijven doen; maar het zou goed zijn als meer organisaties worden uitgenodigd om te inventariseren en rond te leiden, en daarvoor faciliteiten te bieden.

Aanbevelingen:

1. Verhogen van het jaarlijkse beheerbudget naar een niveau dat hoort bij de specifieke en hoge kwaliteiten van de landgoederen
2. Projectgelden zoveel mogelijk prioriteren naar urgentie op het gebied van de hoofddoelstellingen (ecologie, groenrecreatieve kwaliteit)
3. Kijken of er geld is voor een extra boswachter/natuurvoorlichter
4. Geen beheerstichting zolang er nog zoveel discussie is over wat we precies met het gebied willen
5. Bewoners en belanghebbenden sterker betrekken bij het beleid ten aanzien van de landgoederen
6. Een contactgroep natuur- en landschapsbeheer waarin de gemeente overlegt met natuur- en milieuorganisaties over het beheer van het gebied en mogelijke gezamenlijke initiatieven.

Stinzenflora

Inhoud

Vooraf	2
Natuurwaarde en cultuurhistorische waarde	3
Recreatie, verkeer en parkeren	9
Landbouw op de landgoederen Amelisweerd en Rhijnauwen	12
Van visie naar plan en uitvoering	15

Colofon

Aan dit rapport hebben meegewerkt:

Kees Bos
Arie Buitenweg
Corrie Buschman
Emma van den Dool
Jan Fransen
Dré Kersten
Jan Korff de Gidts
Bert Maes
Joost Meulenbroek
Joyce Parlevliet
Rob van der Steen
Geesje Veenbaas
Rob Vleeming
Jos Kloppenborg (eindredactie)

met dank aan:

Juliette Borggreve
Kees van Dijk
Artan Jacquet
Trudie Jongkind
Martin Raimond
Jan van Schip
Drukkerij De Pelmolen

Uitgave: Vereniging Vrienden van Amelisweerd
Opmaak en druk: Drukkerij De Pelmolen
Juni 2008

Vrienden van Amelisweerd
Secretariaat: Troelstralaan 71 I
3515 CG Utrecht
e-mail: vriendenvanamelisweerd@gmail.com
girorek.nr. 4056570 t.n.v. Penningmeester van Amelisweerd
te Utrecht

Ga niet alleen af op de tekst en foto's uit dit rapport.

Bekijk de bomen, die op de nominatie staan om gekapt te worden, nu het nog kan

Ervaar zelf dat dit een vergissing is.